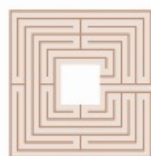

25. 4. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Pár poznámek k problematice poučovací povinnosti dle § 118a o.s.ř. v rozhodčím řízení

V květnovém vydání Soudních rozhledů v roce 2011 bylo publikováno rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/2007, které se zabývalo mj. problematikou poučovací povinnosti rozhodců v rozhodčím řízení. Po rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. května 2010, sp. zn. 23 Cdo 3749/2008 se jedná o další rozhodnutí, které vyslovuje právní názor, že by v rozhodčím řízení měla být aplikována poučovací povinnost zakotvená v ustanovení § 118a o.s.ř.

ČISAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ A SPOL.

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Toto ustanovení bylo do občanského soudního řádu pojata novelou provedenou zákonem č. [20/2000](#) Sb. s účinností od 1. ledna 2001. Poučovací povinnost soudu se uplatní v případech, kdy některá ze stran sporného řízení neunáší svá procesní břemena (tj. břemeno tvrzení či břemeno důkazní), popř. pokud účastník, který není zastoupen (advokátem nebo notářem), nedostatečně realizuje svá procesní práva a povinnosti.

Prvním případem, kdy se v občanském soudním řízení aplikuje ustanovení § 118a o.s.ř. je situace, kdy účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti, popř. je neuvedl úplně, což by mělo za následek závěr soudu o nedůvodnosti žaloby (v případě žalobce), popř. o nedůvodnosti žalobní obrany (v případě žalovaného). Druhou situací je stav, kdy se liší právní posouzení věci provedené účastníkem a právním posouzením, o němž uvažuje soud. V obou případech má předseda senátu povinnost takového účastníka vyzvat, aby svá tvrzení doplnil a poučil ho o následcích nesplnění této výzvy. Soud musí účastníkovi sdělit, jaké skutečnosti je třeba tvrdit a prokazovat. S tím souvisí i třetí případ, kdy některý z účastníků podle názoru soudu neunáší své břemeno důkazní a kdy je předseda senátu povinen vyzvat takového účastníka, aby bez zbytečného odkladu označil a navrhl důkazy potřebné k prokázání všech jeho sporných tvrzení a poučil jej o následcích nesplnění této výzvy.

Všechna uvedená opatření soudu mají směřovat k tomu, aby rozhodnutí vydané v občanském soudním řízení nebylo pro některého z účastníků překvapivé a aby byl v rámci řízení před soudem prvního stupně co nejlépe zjištěn skutkový stav věci, tj. aby soud mohl získat dostačující a spolehlivý podklad pro vydání rozhodnutí ve věci.

Je však otázkou, zda je nutné tuto poučovací povinnost mechanicky aplikovat též na rozhodčí řízení, které je mimosoudním způsobem řešení majetkových sporů a které je ovládáno jinými procesními principy než civilní řízení. Základní procesní úprava rozhodčího řízení je obsažena v zákonu č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále

jen „zákon o rozhodčím řízení“).

Zákon o rozhodčím řízení upravuje základní procesní postup rozhodců a v případě tzv. stálých rozhodčích soudů umožňuje, aby tyto soudy vydávaly své statuty a řády, které mohou mj. určit způsob řízení a rozhodování.[1] Jelikož celé rozhodčí řízení je postaveno na konsenzuálním principu, zákon o rozhodčím řízení upřednostňuje dohodu stran ohledně postupu, kterým mají rozhodci vést řízení. Teprve není-li takové dohody, stanoví zákon, že rozhodci postupují v řízení způsobem, který považují za vhodný a že vedou rozhodčí řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.[2]

Ačkoli zákon o rozhodčím řízení výslovně umožňuje přiměřené použití občanského soudního řádu jakožto obecné procesní právní úpravy,[3] jedná se tu pouze o částečné subsidiární použití. Aplikace občanského soudního řádu je namísto pouze tehdy, pokud zákon o rozhodčím řízení či předpisy vydané na jeho základu[4] neobsahují vlastní úpravu dané problematiky a pokud tato aplikace není v rozporu se základními principy, které ovládají rozhodčí řízení. Podle ustálené judikatury českých soudů[5] přiměřené použití občanského soudního řádu na rozhodčí řízení neznamena, že se v rozhodčím řízení použijí všechna ustanovení mechanicky. Nejedná se tedy o úplnou subsidiaritu použití občanského soudního řádu. Je nutno souhlasit s prof. Bělohávkem, že automatická aplikace všech ustanovení občanského soudního řádu na rozhodčí řízení by byla proti samotnému principu rozhodčího řízení, které by se tím dostalo svým formalismem na úroveň soudního řízení. Občanský soudní řád nelze v rámci rozhodčího řízení přiměřeně aplikovat na základě a v souvislosti s pravidly aplikovatelnými pro řízení před obecnými soudy, nýbrž výlučně v souvislosti se zákonem o rozhodčím řízení jako zvláštním předpisem, a to předpisem stejné právní síly, jakou je nadán občanský soudní řád.[6] Přiměřená aplikace občanského soudního řádu tedy neznamena, že budou, třeba jen dílčím způsobem, popřeny základní principy ovládající rozhodčí řízení.

Důsledné uplatňování poučovací povinnosti zakotvené v ustanovení § 118a o.s.ř. má své opodstatnění v civilním řízení, kde se uplatňuje zásada koncentrace řízení a slouží tak zejména k ochraně těch účastníků řízení, kteří nejsou zastoupeni právním zástupcem – profesionálem. V rozhodčím řízení se však koncentrace řízení neuplatní, a zejména nutno opětovně souhlasit s názorem vysloveným prof. Bělohávkem, že dobrovolným přijetím rozhodčí doložky účastníci závazkového vztahu přijímají možnost podstatným způsobem ovlivnit průběh případného sporu ohledně svých subjektivních práv. Současně tím však též na sebe přebírají plnou odpovědnost za uplatnění svých práv.[7]

Je pochopitelné, že i rozhodčí řízení se mohou lišit s ohledem na okruh jejich účastníků. Pokud se však jedná o nejrozšířenější typ rozhodčího řízení, tj. obchodní arbitráž, jejímiž účastníky jsou podnikatelské subjekty, pak je nutné závěr o odpovědnost stran za uplatnění jejich procesních práv a povinností nutno přijmout bezvýhradně. Jistá úskalí je možné spatřovat v jiném typu rozhodčího řízení, které je dnes předmětem mnohých diskuzí, a to spotřebitelské arbitráže, kde strany rozhodčího řízení nejsou fakticky ve zcela rovnoprávném postavení. Strana, která je spotřebitelem, si mnohdy ani není vědoma, že je účastníkem rozhodčího řízení a jaké jsou na ni v tomto řízení kladeny nároky. V takových situacích musí rozhodci postupovat při volbě procesního postupu obzvláště obezřetně, aby skutečně oběma stranám poskytli stejnou příležitost věc před nimi projednat, aby jim umožnili skutečné uplatnění jejich práv a aby byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu. Zejména pokud se jedná o stranu, která není ve sporu zastoupena právním zástupcem, mělo by jít být poskytnuto dostatečné poučení o jejich procesních právech a povinnostech, které s ohledem na okolnosti případu může být obdobné či dokonce totožné s poučovací povinností zakotvenou v ustanovení § 118a o.s.ř.

Když byl v roce 2007 vydán rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Odo 1528/2005, ve kterém byl poprvé vysloven právní názor, že by v rozhodčím řízení měla být aplikována poučovací povinnost

zakotvená v ustanovení § 118a o.s.ř., vyvolalo toto rozhodnutí debatu o tom, do jaké míry je možno aplikovat procesní předpisy jinak použitelné pro řízení před soudy (tedy zejména o.s.ř.) i na řízení před rozhodci. Právní názor vyslovený v dané věci Nejvyšším soudem byl následně v roce 2010 potvrzen v rozsudku téhož soudu, sp. zn. 23 Cdo 3749/2008 a v roce 2011 dokonce nálezem Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 3227/07. Domnívám se, že všechna výše zmiňovaná rozhodnutí je nutno vykládat a popř. je aplikovat s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti předmětných projednávaných případů.

Pokud jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005, je nutné zdůraznit, že rozhodující skutečností bylo, že rozhodci v posuzovaném případě posoudili věc po právní stránce jinak, než účastníci řízení, když shledali jimi posuzované smlouvy neplatnými pro neurčitost podle ustanovení § 37 občanského zákoníku, aniž o tom účastníky poučili, aniž jim umožnili se k odlišné právní kvalifikaci vyjádřit. Rozhodci svůj odlišný právní názor vyslovili až v rozhodčím nálezu, kdy byl žalobkyni přiznán nárok nikoliv z důvodu porušení povinnosti ze smlouvy, tak jak bylo požadováno, nýbrž z titulu práva na náhradu škody pro neplatnost smluv. V daném případě bylo rozhodnutí rozhodců bezpochyby překvapivé a lze souhlasit s právním názorem Nejvyššího soudu, že došlo k porušení zásady rovnosti stran, podle které jsou rozhodci povinni vést rozhodčí řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám, byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.

V případě posuzovaném v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2010, sp. zn. 23 Cdo 3749/2008, rozhodci zamítli návrh žalované na provedení důkazu pro nadbytečnost, ačkoli tento důkaz byl podle jejich právního názoru nezbytný k prokázání tvrzení žalobkyně. Žalobkyně se o této skutečnosti dozvěděla až z rozhodčího nálezu, ve kterém bylo zamítnutí žaloby odůvodněno tím, že žalobkyně neunesla důkazní břemeno, když tento důkaz sama rozhodcům nenavrhl a nepředložila. V tomto případě je pochybení rozhodců zřejmé, a proto lze plně souhlasit se závěrem Nejvyššího soudu, že bylo třeba žalobkyni ohledně její důkazní situace relevantním způsobem poučit.

V posledním uváděném rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 8. března 2011, sp. zn. I ÚS 3227/07, šlo o podobnou situaci, když rozhodci zamítli návrh na provedení důkazu, který se později ukázal jako klíčový s ohledem na právní posouzení věci ze strany rozhodců. V tomto rozhodnutí však Ústavní soud poněkud nešťastně dovodil, že pokud v rozhodčím řízení byla porušena poučovací povinnost dle § 118a o.s.ř., je tím naplněn zrušovací důvod uvedený v § 31 odst. 1 písm. e) zákona o rozhodčím řízení.

Pokud by však byla výše uvedená rozhodnutí interpretována způsobem, že v rozhodčím řízení musí být vždy za každých okolností aplikováno ustanovení § 118a o.s.ř., jinak by se jednalo o závažnou procesní vadu, která by mohla znamenat odnětí možnosti věc před rozhodci projednat (dle ustanovení § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení), mělo by to za následek, že kterákoli ze stran rozhodčího řízení by mohla kdykoli (respektive ve lhůtě pro podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu[8]) využít skutečnosti, že v rozhodčím řízení, kterého se dobrovolně účastnila a v němž nebyla úspěšná, nebylo aplikováno ustanovení § 118a o.s.ř. Tohle by pak mohlo být důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu. S tímto výkladem nelze souhlasit, neboť otevírá cestu pro zrušení rozhodčího nálezu způsobem, který zákonodárce rozhodně nepředpokládal a který by byl v rozporu se zásadami, na kterých řízení před rozhodci spočívá.

Stát v rozhodčím řízení respektuje obecně uznávanou zásadu autonomie vůle, jež se vztahuje i na sjednání rozhodčí doložky. Ostatně sám Ústavní soud v posledním citovaném rozhodnutí uvedl, že kontrolní funkce státu tak musí být vyvážená, aby na straně jedné nebylo popřeno pravidlo, že i v rozhodčím řízení má být poskytována právní ochrana, avšak na straně druhé aby tím nebyly setřeny výhody rozhodčího řízení, a tak i jeho praktická využitelnost.[9] Soudy mohou do rozhodčího řízení zasahovat jen v zákonem vymezených případech (viz taxativní výčet v ustanovení § 31 zákona o

rozhodčím řízení), a to zásadně jen tehdy, pokud dojde k závažnému porušení procesních principů ovládajících rozhodčí řízení.

Pokud jde o důvod uvedený v ustanovení § 31 písm. e) zákona o rozhodčím řízení, tj. nemožnost věc před rozhodci projednat, domnívám se, že jím mají být napraveny závažné procesní vady spočívající v porušení rovnosti stran, kdy je jeden z účastníků neodůvodněně zvýhodňován oproti druhému účastníkovi, respektive kdy není některé ze stran dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Může se jednat o celou řadu pochybení, např. že strana vůbec nebyla o zahájení rozhodčího řízení informována, či že ve věci nebylo konáno ústní jednání, ačkoli se práva na ústní projednání věci strany nevzdaly, popř. že nebyla straně poskytnuta přiměřená lhůta k vyjádření. V určitých případech se může jednat i o takové pochybení rozhodců, kdy v důsledku jimi zvoleného procesního postupu je jejich rozhodnutí pro strany překvapivé. Jedná se o situace, kdy nebylo možné takové rozhodnutí na základě zjištěného skutkového stavu věci, postupu rozhodců a dosud přednesených tvrzení účastníků řízení předvídat. Tak tomu bývá tehdy, kdy rozhodci posuzovali skutečnost, kterou žádný z účastníků řízení nikdy netvrdil, popřípadě nepopíral. Je možné souhlasit s tím, že v určitých případech lze předvídatelnost rozhodnutí rozhodců docílit i tím, že rozhodci určitým způsobem seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dají jim možnost se k tomu názoru vyjádřit. Osobně se však domnívám, že toto seznámení účastníků s odlišným právním názorem rozhodců nemusí nutně probíhat podle občanského soudního řádu a tato skutečnost, že nebylo v posuzovaném případě aplikováno ustanovení § 118a o.s.ř., nemůže být považována za procesní vadu, která by byla způsobila přivodit zrušení rozhodčího nálezu soudem.

Mgr. Jana Šustová,
advokátní koncipientka a doktorandka Právnické fakulty UK

[Císař, Češka, Smutný a spol.](#)
advokátní kancelář

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 78 Praha 4

Tel: +420 224 827 884
Fax: +420 224 827 879
e-mail: ak@akccs.cz

[1] Viz ustanovení § 13 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení.

[2] Viz ustanovení § 19 odst. 1 a 2 zákona o rozhodčím řízení.

[3] Viz ustanovení § 30 zákona o rozhodčím řízení.

[4] Např. právě výše zmiňované statuty a řády stálých rozhodčích soudů.

[5] Viz tak např. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ve věcech sp. zn. 32 Cdo 3299/2009, sp. zn. 23 Cdo 3749/2008, sp. zn. 32 Odo 1528/2005.

[6] Viz Bělohávek, A. a et Petzl, T., Aplikace procesních předpisů na rozhodčí řízení. Právní rádce, 2008, č. 2.

[7] Tamtéž.

[8] Viz ustanovení § 32 zákona o rozhodčím řízení.

[9] Viz nálezn Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07.

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)